

Piispa Ericus Erici Sorolainen

Henkilötiedot

Ericus Erici Sorolainen (Erik) syntyi Laitilassa vuonna 1546. Suku oli alkuaan unkarilainen mutta todennäköisesti lähtöisin kuitenkin Liivinmaalta. Sorolaisen isä oli Laitilan kirkkoherra Erik Jakobi, joka toimi Laitilassa kirkkoherrana vuosina 1554-79. Pappilan lisäksi isä Erikille on kuulunut talo Sorolan kylässä, josta muodostui myöhemmin säteritila. Erik halusi kunnioittaa laitilalaisia synnyinjuuriaan. Siksi hän liitti nimeensä Sorolainen.

Sorolaisen sisaruksista tunnetaan Laitilan kirkkoherrana vuosina 1589-1621 toiminut Gregorius Erici ja Sääksmäen kirkkoherra Nicolaus Erici sekä sisar, joka solmi avioliiton Tukholmassa raatimies Clas Jacobssonin kanssa. Gregorius Ericin poika oli Laitilan kappalaisena ja varapastorina vuosina 1621-1634.

Erik Sorolainen oli kahdesti avioliitossa. Edellisestä avioliitosta oli poika Ericus Erici Junior, joka oli kääntynyt vuonna 1603 katolisuuteen. Toinen puoliso oli Ingeborg Palmesdotter, joka kuoli vuonna 1630. Iäkäs piispa kuoli huhtikuussa vuonna 1625 ja hänet haudattiin Turun tuomiokirkon vanhaan pääkuoriin 12.6. vuonna 1625.

Koulutus

Erik Sorolainen sai jo kotona tiedon ensi vaikutteet. Hänellä oli myös mahdollisuus päästä Turun tuomiokirkkokouluun niinkin varhain kuin vuonna 1563. Koulun rehtorina toimi Rostockissa opiskellut, Wittenbergin yliopiston maisteri Ericus Matthei Härkääpää(k. 1578), jonka vaikutus Saksan luterilaisen humanismin, erityisesti kreikankielen edistäjänä maassamme oli merkittävä. Sorolaisen opettajana oli myös Turun koulun rehtorina toiminut Jacobus Petri Finno, joka lienee

innostanut häntä harrastamaan suomenkielistä kirjallisuutta. Sorolaisen vihki papiksi Turussa Paavali Juusten vuonna 1576.

Piispa Juusten ja Turun koulun johto lähettivät lahjakkaan Erik Sorolaisen Rostockin yliopistoon jatkamaan opintojaan. Sinne hän kirjoittautui syksyllä vuonna 1573. Keskiajalla perustettu Rostockin yliopisto oli luterilaisuuden merkittävimpiä opinahjoja. Siellä Sorolainen sai oppia luterilaisuuden keskeiset opinkappaleet sekä myös merkittävän humanistisen elämänkatsomuksen. Erik Sorolainen on nähtävästi ollut varsin lahjakas oppilas, erityisesti kielellisesti lahjakas, koska hän on Rostockissa opiskellut latinan ja kreikan lisäksi myös hepreaa. Opetuskieli oli luonnollisesti saksa ja vielä murteellinen saksa. Vuonna 1576 Sorolainen valmistui maisteriksi ja palasi samana vuonna Ruotsiin.

Työtehtävät

Sorolainen toimi kuninkaan hovisaarnaajana palattuaan Ruotsiin. Tehtävään sisältyi varmaankin eräänlainen tarkkailu siitä, minkälaista oppia sieltä ulkomailta oli saatu. Erik osoittautuikin kelpo mieheksi, joka arvosti kuningas Juhana III:n uutta Liturgiaa Nova Ordinatiaa, Katolisen ja oikeauskoisen kirkon mukainen Ruotsin kirkon Liturgia, joka julkaistiin vuonna 1576. Kuningas oli hyvin perehtynyt teologiaan, varsinkin kirkkoisien teoksiin. Hän oli jo Suomen herttuana nainut puolalaisen prinsessan, Katarina Jagellonica. Katarina Jagellonica oli harras katolilainen, mutta suvaisevaista laatua. Tämä uusi Liturgia oli tarkoitettu reformaatioajan luterilaiseksi jumalanpalvelukseksi.

Juhana halusi monen muun aikansa teologin tavoin palauttaa kirkon yhteyden, jonka reformaatio oli särkenyt. Kuningas arvosti suuresti Vadstenan ja Naantalin luostareita. Jumalanpalvelus tuli kaikkialla toimittaa uuden Liturgian mukaan. Kuningas pyrki lujittamaan kirkkoa, mutta sai aikaan epäsopua. Punainen kirja oli jyrkille luterilaisille punainen vaate. Ruotsin papistosta nousi ankara vastarinta, joka

löysi turvapaikan kuninkaan nuoremman veljen Kaarlen herttuakunnassa. Liturgia sisälsi katolisen ajan traditiota, joka oli yleisesti karsittu luterilaisesta jumalanpalveluksesta. Sorolainen ei nähnyt tässä varsinaista ristiriitaa. Tosin hän sai myöhemmin kokea, mitä tämä yritys yhdistää katolilainen ja luterilainen jumalanpalvelus tuli hänellekin merkitsemään. Kuninkaan suosio merkitsi kuitenkin Erikille etenemistä virkauralla. Kuningas nimitti hänet vuonna 1578 Gävlen koulun rehtoriksi eli koulumestariksi. Hänestä tuli vuonna 1583 Turun piispa. Virkaan vihkimisen jälkeen Sorolainen allekirjoitti Juhanan uuden messujärjestyksen. Sen mukaan hän sitoutui sitä noudattamaan sekä muutenkin edistämään aikaisempia kirkollisia seremonioita.

Juhana-kuninkaan kuolema vuonna 1592 muutti sekä valtiollisen että kirkkopoliittisen tilanteen täydellisesti. Papisto alkoi vähitellen vastustaa Juhanan Liturgiaa. Myös poliittinen vastustus Vaasa-suvun sisällä synnytti valtataistelun. Erik Sorolainen oli lainkuuliainen ja lojaali lailliselle vallanperimykselle. Sen mukaan Juhana III:n poika Sigismund oli tuleva uusi hallitsija. Katolilaisen kehityksen vastustajaksi nousi kuitenkin Juhanan veli, Södermanlannin herttua Kaarle. Sigismundin tietämättä hän kutsui vuonna 1593 kirkolliskokouksen Uppsalaan. Mukana oli myös Erik Sorolainen sekä Suomen papiston edustajia.

Kokouksessa allekirjoitettiin tärkeä kirkon tunnustusasiakirja. Sen mukaan Ruotsin kirkko pitäytyy Raamatun ja kolmen uskontunnustuksen lisäksi Augsburgin tunnustukseen vuodelta 1530. Kaikki tämä tarkoitti sitä, että Ruotsin kirkko sitoutui nyt virallisesti luterilaiseen päätunnustukseen. Kokous tuomitsi Juhanan Liturgian ”paavillisena”. Juhana-kuninkaan Liturgian puolustajat joutuivat kokouksessa esittämään julkisen anteeksipyynnön katolilaisten menojen suosimisesta sekä Juhanan Liturgian käytöstä. Erik Sorolainenkin joutui tämän nöyryytyksen kohteeksi.

Sorolainen liittyi Sigismundin kannattajiin sillä edellytyksellä, että hän säilyttäisi maassa protestanttisen uskon. Sigismund tuli Ruotsiin isänsä hautajaisiin vuonna 1594 ja kruunattiin Uppsalassa kuninkaaksi hyväksytyään Uppsalan kokouksen päätökset. Valtataistelu jatkui kuitenkin protestanttisuuden ja katolilaisuuden välillä. Sigismund kärsi lopullisen tappion vuonna 1598.

Erik Sorolainen joutui tässä valtataistelussa suuriin vaikeuksiin siitä huolimatta, vaikka hän oli hyväksynyt Uppsalan kokouksen päätökset. Sigismundin kannattajan Klaus Flemingin ja Kaarle-herttuan ottaessa mittaa toisistaan Sorolainen pyrki olemaan lojaali vallassa olevaa hallitsijaa kohtaan. Valtataistelu ratkesi lopulta Kaarle-herttuan eduksi. Se merkitsi ankaraa asioitten selvittelyä. Kaarle vaati, että kaikkien katolilaista hapatusta edustavien pappien tilalle oli saatava oikeauskoisia pappeja. Tässä mylläkässä Erik Sorolaisenkin tilanne vaikeutui. Hänet vangittiin vuonna 1599 ja pidätettiin virasta kahdeksi vuodeksi vuonna 1605. Kaarle-herttua näyttää kuitenkin arvostaneen lahjakasta Erikiä, koska hänet määrättiin 1602 suomenkielisen raamatunkäännöskomitean jäseneksi.

Erik Sorolainen johti Turun hiippakuntaa neljän kuninkaan aikana, kauemmin kuin kukaan toinen piispa vuosina 1583-1625, siis 42 vuotta. Hän tuli piispan virkaan 40-vuotiaana. On merkillepantavaa, että Sorolainen hoiti Turun hiippakunnan lisäksi myös Viipurin hiippakuntaa. Vuodesta 1586 lähtien hän käytti Turun piispan tittelin rinnalla nimitystä Viipurin administraattori. Tämä merkitsi käytännössä Viipurin hiippakunnan henkiinherättämistä. Sorolaisen tehtävä Viipurin hiippakunnan hoitajana jatkui vuoteen 1618, jolloin Viipuri sai oman piispan.

Erik Sorolainen toimi kirkon johdossa vaikeana murrosaikana siirryttäessä katolisesta uskosta luterilaiseen. Hän johti kirkkoaan kuitenkin rauhallisesti. On syytä pitää mielessä tuon ajan kirkon ja valtion läheinen suhde ja myös se, että kirkon ylin johtaja oli kuningas, ei piispa, ja että elettiin todellista valtiokirkon aikaa.

Perinnöksi hän jätti ensimmäisen suomenkielisen postillan, joka painettiin Tukholmassa vuosina 1621-1625. Kaksiosainen, kaksituhatsivuinen teos sisältää 85 saarnaa kirkkovuoden mukaisessa järjestyksessä. Piispa on ottanut mallia saksalaisista postilloista ja käyttänyt niitä lähteinään, mutta pääosa on hänen omaa työtään. Saarnat ovat pitkiä eivätkä tarkoitettut sellaisenaan luettaviksi. Sorolaisen toimittamia muita teoksia olivat laaja Catechismus vuonna 1614 sekä samana vuonna julkaistu Kirkkokäsikirjan suomennos.

Erik Sorolainen jatkoi Suomen uskonpuhdistajan Mikael Agricolan elämäntyötä. Agricola oli tien raivaaja, joka toi uskonpuhdistuksen ensi vaikutteet Suomeen. Sorolaisen osaksi tuli vakiinnuttaa evankelinen usko ja luterilainen seurakuntaelämä. Kirkon historia todistaa sen, että elämä ei etene aina suoraviivaisesti eteenpäin. Joudutaan kokemaan vastustuksia. Sorolainenkin joutui erityisesti valtiovallan taholta tämän myllerryksen kokemaan. Rauhaa ja sovintoa rakentava kirkon johtaja sai kohdata maallisen esivallan rajut taistelut ennen kuin uskonpuhdistuksen todelliset vaikutteet pääsivät etenemään. Joka tapauksessa Ericus Eriki Sorolainen on jäänyt kirkon historiaan Laitilan seurakunnan suurena poikana. Hänen muistonsa on Laitilassa elävä. Laitilan seurakunta on tehnyt merkittävän kulttuuriteon pystyttäessään Erik Sorolaisen muistopatsaan kirkkopuistoon kirkon 500-vuotisjuhlien yhteydessä vuonna 1968.

Rauno Heikola

Tuomiorovasti emeritus TT